

God man

Vad är en god man?

En god man är en person som inte är knuten till något företag eller myndighet. En god man kan ses som ett biträde för en hjälpbehövande. En representant och samordnare av tjänster snarare än en praktisk utförare av tjänster.

En god man är inte anställd av kommunen eller överförmyndarnämnden utan arbetar frivilligt på sin egen tid. För detta har gode mannen rätt till ett arvode varje år.

Vem kan få god man?

God man kan den person få som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande behöver hjälp med att **bevaka sin rätt, förvalta sin egendom** eller **sörja för sin person**. En god man kan förordnas för alla tre delarna (vilket är det vanligaste) eller för någon av delarna. Den enskildes hjälpbehov avgör uppdragets omfattning. Det är tingsrätten som fattar beslut om anordnande av godmanskap.

Om den enskildes hjälpbehov kan tillgodoses på något annat sätt till exempel genom fullmakt, ska godmanskap inte anordnas.

Det är frivilligt att ha god man. Ingen kan få en god man mot sin vilja. Godmanskapet förutsätter därmed både samtycke och samarbete. Förstår inte den enskilde vad saken gäller och därmed inte heller kan lämna sitt samtycke så kan samtycket ersättas med ett läkarintyg. Den enskildes närmaste anhöriga ska få möjlighet att yttra sig över att godmanskap anordnas om det inte är obehövt.

En person som har behov av god man kallas i fortsättningen för den enskilde eller huvudman.

Vem kan ansöka om god man?

Den enskilde själv kan ansöka om god man om denne har fyllt 16 år. Så även dennes make eller sambo och närmaste anhöriga. Olika myndigheter kan anmäla till överförmyndarnämnden att behov av godmanskap föreligger. Överförmyndarnämnden gör då en behovsutredning för att avgöra om ansökan om god man ska lämnas till tingsrätten.

För att överförmyndarnämnden ska kunna göra sin behovsutredning ska det av anmälan om behov av god man klart framgå att det finns en anledning för godmanskap. Behovet av god man ska intygas med en social utredning från en tjänsteman (t.ex. biståndshandläggare eller kurator) med god kännedom om den enskilde och/eller ett läkarintyg avseende godmanskap.

Gode mannens uppdrag

Bevaka rätt är den juridiska delen av godmanskapet och innebär att gode mannen ansvarar för att den enskilde får den hjälp av samhället som denne har rätt till. Gode mannen tillgodoser detta genom att ansöka om olika insatser såsom t.ex. bidrag, överklaga beslut med mera. Att bevaka rätt består även av att i olika situationer ta tillvara den enskildes intressen gentemot samhället och enskilda. Det kan bland annat innebära att ansöka om bostadsbidrag, bostadstillägg, handikappersättning, färdtjänst eller liknande samt att anmäla årliga förändringar till berörda myndigheter. Härtill kommer bl.a. att bevaka den enskildes rätt gentemot inkassobolag, Kronofogdemyndigheten, i dödsbo, vid försäljning av bostadsrätt eller fastighet, uppsägning av hyreslägenhet etc. samt att ansöka om skuldsanering.

Förvalta egendom innefattar normalt förvaltning av all egendom tillhörande den enskilde och innebär bland annat att gode mannen bevakar inkomster, utgifter, tillgångar och skulder, värdehandlingar, fastigheter, betalar räkningar, lämnar fickpengar, deklarerar, förvaltar kapital, gör omplaceringar samt ser till att den enskildes egendom är tillräckligt försäkrad.

Sörja för person innebär att gode mannen ska hålla kontakt med den enskilde för att se till att denne får det stöd och den hjälp som behövs i den enskildes vardag.

Gode mannen ska vara en länk mellan den enskilde och den sociala omgivningen genom att informera sig om vilket behov som finns av ändrat boende, vård, social service, hemtjänst, sociala kontakter, hjälpmedel, fritidsverksamhet, daglig sysselsättning, rekreation, kontaktperson, besöksverksamhet, större inköp som exempelvis möbler, tv och ta de initiativ som är lämpliga för att hjälpa den enskilde. Gode mannen ska se till att saker händer, till exempel boka läkarbesök åt den enskilde men gode mannen ska inte följa med på själva besöket. Gode mannen ska inte sköta om den dagliga omsorgen.

Gode mannen ska inte själv utföra de uppgifter som annan ska eller kan tillgodose. Istället ska gode mannen se till att behovet tillgodoses genom att informera berörda myndigheter och andra intressenter om hjälpbehovet. Det kan innebära att gode mannen tar upp behovet av fler hemtjänsttimmar hos biståndshandläggare eller ansöker om annat boende.

Vem kan bli god man?

Till god man utses en vuxen, rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Den enskilde eller dennes anhöriga får gärna lämna förslag på god man. Det kan vara en anhörig, en god vän som man litar på och känner förtroende för. Saknas förslag på god man föreslår överförmyndarnämnden en person. Antalet personer som har anmält sitt intresse för uppdrag som god man är begränsat. Det kan därför dröja en tid innan överförmyndarnämnden hittar en lämplig person som passar just för den enskilde.

Överförmyndarnämnden kontrollerar att den gode mannen inte förekommer i socialtjänstens eller polisens belastningsregister eller hos Kronofogden. Därutöver ska personen genomgå en utbildning och klara ett test för att kunna förordnas som god man.

Den enskilde ska också alltid själv godkänna att just den föreslagna personen förordnas som god man. Kan den enskilde inte lämna sitt samtycke får dennes närmaste anhöriga möjlighet att yttra sig över föreslagen god man.

Arvode till god man

Att vara god man är ett förtroendeuppdrag som utförs av personer som vill göra en insats för människor med hjälpbehov. Gode mannen utför uppdraget självständigt och för huvudmannens bästa. Gode mannen har rätt till viss ekonomisk ersättning för uppdraget. Beslut om arvode och kostnadsersättning fattas av överförmyndarnämnden. En god man får aldrig själv bestämma hur stort arvodet ska vara och ta ut det på förhand. Till sin hjälp vid bedömningen av arvodets storlek har överförmyndarnämnden årsredovisningen, som ger en bild av förvaltningens omfattning och svårighetsgrad. Dessutom lämnar gode mannen en årsredogörelse på en speciell blankett för årets olika insatser. Avgörande för överförmyndarnämndens beslut är också förordnandets utformning. Arvode utgår endast för de delar som ingår i uppdraget.

Huvudregeln är att den enskilde ska betala arvodet och kostnadsersättningen till gode mannen. Arvodet grundas på viss procent av gällande prisbasbelopp enligt riktlinjer grundade på rekommendationer från Sveriges kommuner och landsting. Har den enskilde bruttoinkomster som överstiger 2,65 prisbasbelopp/år eller tillgångar över 2 prisbasbelopp, ska den enskilde betala arvodet själv, annars betalar kommunen. I vissa fall kan arvodeskostnaden fördelas mellan den enskilde och kommunen. Utöver gode mannens arvode tillkommer sociala avgifter och kostnadsersättning. Arvode utbetalas en gång per år.

Upphörande av godmanskap

Godmanskap ska endast finnas så länge behovet finns. Beslut om upphörande fattas av tingsrätten. Samma krets som är behöriga att ansöka om god man är även behöriga att ansöka om upphörande av godmanskapet.

Byte av god man

Om samarbetet mellan den enskilde och gode mannen inte fungerar kan den enskilde eller gode mannen begära byte av god man. Beslut om byte fattas av överförmyndarnämnden. Samma krets som är behöriga att ansöka om god man är även behöriga att begära byte av god man.

Överförmyndarnämndens roll

Överförmyndarnämnden är den kommunala myndighet som utövar tillsyn över godmanskap. Detta innebär att det är överförmyndarnämnden som ska kontrollera att gode mannen utför sitt uppdrag i enlighet med sitt förordnande och efter de lagregler som finns. Gode mannen ska självständigt utföra sitt uppdrag. Överförmyndarnämnden har ingen arbetsgivarroll.

Gode mannens redovisning

När godmanskapet omfattar att förvalta den enskildes egendom, dvs. när gode mannen har hand om den enskildes ekonomi, är gode mannen redovisningsskyldig över förvaltningen. Gode mannen ska varje år lämna en årsräkning till överförmyndarnämnden där gode mannen redovisar vad den enskildes pengar har använts till under året.

Överförmyndarnämnden ska vid granskningen av årsräkningen särskilt titta på att den enskildes pengar i skälig omfattning har använts till den enskildes uppehälle och nytta i övrigt.

Förvaltarskap

Förvaltarskap är en tvingande åtgärd och kan därför anordnas utan samtycke från den enskilde eller dennes anhöriga. Ett förvaltarskap innebär ett stort ingrepp i den enskildes rättshandlingsförmåga och ska därför användas endast i undantagsfall, när ett godmanskap inte är tillräckligt.

Vid förvaltarskap förlorar den enskilde sin rättshandlingsförmåga inom ramen av förvaltarskapets omfattning. Det kan till exempel innebära att den enskilde inte kan ta ut pengar från sina konton, ingå avtal eller i övrigt råda över sin egendom.

Ett förvaltarskap kan omfatta samma delar som ett godmanskap, bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Omfattningen ska anpassas efter den enskildes behov. Det är tingsrätten som även beslutar om förvaltarskap. Samma krets som kan ansöka om godmanskap samt god man är behöriga att ansöka om förvaltarskap. Vid anordnande av förvaltarskap kräver tingsrätten alltid ett läkarintyg för förvaltarskap.

Grundkraven för att bli förvaltare är samma som för att bli god man. Förvaltarens arvode grundar sig på samma principer som arvodet för en god man. En förvaltare redovisar förvaltningen av huvudmannens tillgångar och övriga åtgärder på samma sätt som en god man.

Vid upphörande av förvaltarskap krävs grundligare underlag än vad som behövs för upphörande av godmanskap, i regel ett läkarintyg som stödjer ett upphörande.

Överförmyndarnämnden utövar tillsyn över förvaltarskapen i kommunen på samma sätt som över godmanskapen.

Översikt över några viktiga skillnader mellan godmanskap och förvaltarskap

Den som är god man eller förvaltare verkar som ställföreträdare för den enskilde. Uppdraget kan omfatta en vuxen persons rättsliga, ekonomiska och/eller personliga angelägenheter. Beslut om godmanskap eller förvaltarskap och dess omfattning fattas av tingsrätten.

Om den enskildes hjälpbehov kan tillgodoses på något annat sätt, till exempel genom fullmakt, ska godmanskap eller förvaltarskap inte anordnas.

God man	Förvaltare
Frivillig åtgärd	Tvingande åtgärd
Om den enskilde kan lämna samtycke till godmanskapet kan annan utredning är läkarintyg många gånger ligga till grund för beslutet, till exempel social utredning från socialtjänst eller vårdinrättning osv.	Till grund för beslut om förvaltarskap ska tingsrätten alltid inhämta läkarintyg eller likvärdig utredning om den enskildes hälsotillstånd.
	I kompletterande utredning ska finnas stöd för att det finns risk för att den enskilde agerar på ett sätt som är till skada för denne.
	Innan tingsrätten fattar beslut om förvaltarskap utser tingsrätten en jurist som har till uppgift att föra den enskildes talan i domstolsförfarandet.
Muntligt sammanträde i tingsrätten är mycket ovanligt	Om den enskilde motsätter sig förvaltarskap kan tingsrätten kalla till muntligt sammanträde i ärendet.
Gode mannens åtgärder kräver den enskildes samtycke.	Inom ramen för uppdragets omfattning är förvaltaren inte beroende av den enskildes samtycke för sina åtgärder utan har att handla på eget ansvar i den enskildes intresse och för dennes räkning. Trots att samtycke inte krävs från den enskilde är det att rekommendera att förvaltaren om möjligt beslutar i samråd med den enskilde i frågor av större vikt.
Godmanskapet kan upphöra på den enskildes begäran. Tingsrätten beslutar om upphörande.	Upphörande av förvaltarskap kräver i regel stöd i läkarintyg eller likvärdig utredning som visar att förvaltarskapet inte längre behövs. Tingsrätten beslutar om upphörande.
I starkt personliga angelägenheter har gode mannen eller förvaltaren inte någon beslutanderätt gentemot den enskilde. Gode mannen eller förvaltaren kan därför inte mot den enskildes vilja bestämma i frågor som rör till exempel den enskildes boende eller innehållet i erbjuden vård.	

Gode mannens och förvaltarens arvode ska som regel betalas av den enskildes egna medel!